

ОПСЕРВАТОРИЈА НА НЕЛЕГАЛНИ ЕКОНОМИИ ВО ЈУГОИСТОЧНА ЕВРОПА

БИЛТЕН НА РИЗИЦИ

РЕЗИМЕ НА ГЛАВНИТЕ ТОЧКИ

1. Сенка на планината: организиран криминал околу зимското одморалиште Јахорина.

Ски-центарот во Јахорина, близу Сараево, имал многу работа во текот на зимата 2020-2021 година и покрај пандемијата на КОВИД-19. Планината е позната како локација на Зимските олимписки игри коишто се одржаа во 1984 година. Во 1990-тите, по војната во Босна и Херцеговина, регионот Јахорина страдал од неразвиеност и бил познат како засолниште за криминалци. Денес, тоа е место каде што криминалци од висок профил го поминуваат своето време и каде што корумпирани функционери сакаат да ги инвестираат или да ги исперат своите пари. Овој напис ги разгледува причините зошто Јахорина стана неочекувано жариште на организиран криминал и корупција.

2. Кокаинот стана „банани“ на јадранското приморје.

Бројот на заплени на големи количини дрога во Хрватска и Албанија во изминатите неколку месеци покажува дека има цунами од кокаин што пристигнува преку јадранските пристаништа. Повеќето дроги се сокриени во контејнери коишто превезуваат банани од Латинска Америка во Европа. Додека потрошувачката на кокаин во Западен Балкан е релативно мала, овие заплени - како и трендовите од минатото - покажуваат дека пристаништата во Албанија, Хрватска и Црна Гора се важни влезни точки за транспортот на кокаин во Европа. Големите заплени може да укажуваат на поефикасно спроведување на законот, но тие исто така можат да бидат знак дека се нарушува таканаречената „економија на заштита“ којашто ја овозможува трговијата со дрога. Овој напис ја разгледува неодамнешната серија големи заплени и разгледува што може да се крие зад нив.

3. Дигитални опасности: знаци на предупредување од Северна Македонија.

Со оглед на тоа што сè повеќе луѓе користат интернет за комуникација, шопинг и пребарување информации, тие исто така стануваат цели за предаторско и криминално однесување. Овој тренд се забрза за време на кризата со КОВИД-19, при што младите беа особено ранливи. Кон крајот на јануари 2021 година, полицијата во Северна Македонија разбила група од повеќе од 7 000 луѓе кои ја користеле апликацијата за пораки Телеграм за да споделуваат експлицитни слики и видеа од жени и девојки. Ова е втор пат во две години да е разбиена групата. Слични случаи биле пријавени и во Србија во март, кога неколку сторители биле уапсени за споделување материјал со злоупотреба на деца. Како што е дискутирано во овој напис, ваквите случаи покажуваат растечките опасности од криминал помогнат од технологија, вклучително и малтретирање преку интернет, сексуална експлоатација и сексуална измама во Западен Балкан и предизвиците со кои се соочуваат органите за спроведување на законот.

4. Криминални групи од земјите во Западен Балкан во Грција.

Последните години, Грција стана бојно поле на широк спектар на незаконски активности извршувани од криминални групи од Западен Балкан. Нејзините пристаништа и близината до Западен Балкан ја прават Грција атрактивна влезна точка за шверц на кокаин, додека исто така е земја за пазар и транзит на канабис шверцуван од Албанија. Од 2015 година, таа е исто така клучна влезна порта за шверц на мигранти, особено во Северна Македонија и Албанија. Овој напис покажува дека Грција претставува уште еден пример за тоа како се шират транснационалните пипала на криминалот од Западен Балкан низ целиот свет.

5. Откопување оружје од минатото на Албанија.

Во април 2021 година, полицијата во Албанија направила две големи заплени на оружје во главниот град Тирана. Поголемиот дел од оружјето потекнува од времето кога биле ограбени арсеналите за време на граѓанските немири во земјата во 1997 година. Се верува дека огромниот број убиства поврзани со организиран криминал, што се случиле во Албанија од 1997 година, се извршени со користење оружје украдено од старите арсенали. Овој напис ги разгледува последиците од тој проблем и што прави албанската влада во врска со проблемот.

6. Community Building Mitrovica (Градење заедница Митровица): Отворена врата за младите.

Повеќе од 20 години по војната во Косово, Митровица продолжува да биде поделен град со косовско-албанската заедница во јужниот дел и косовско-српската заедница во северниот дел на градот, одделени со реката Ибар. И понатаму постојат тензии меѓу заедниците и владеењето на правото е слабо. Како резултат, регионот продолжува да има репутација на засолниште за организиран криминал. Community Building Mitrovica (Градење заедница Митровица) е граѓанска организација којашто работи со младите во градот со цел да ја зголеми нивната отпорност на организиран криминал. Во нашата редовна серија на профилирање на работата на ваквите организации, разговараме со двајца водачи на иницијативата.

ЗА ОВА ИЗДАНИЕ

Добре дојдовте во седмото издание на Билтенот на ризици изработен од Опсерваторијата за нелегални економии во Југоисточна Европа на Глобалната иницијатива против транснационалниот организиран криминал (ГИ-ТОК).

Жариштето што го профилираме во овој број нема многу од карактеристиките на вообичаените локации што ги разгледуваме, односно социоекономска ранливост, стратешка локација на маршрутите за нелегална трговија или слаба власт. Наместо тоа, Јахорина и нејзиниот познат ски-центар е популарна дестинација во близина на Сараево, што го прави магнет за криминалци на одмор, како и за корумпирани функционери кои бараат профит.

Во првиот квартал на 2021 година имало одреден број големи заплени на дрога во јадранските пристаништа. Го испитуваме протокот на кокаин од Латинска Америка кон Западна Европа преку Западен Балкан и анализираме на што би можел да укажува порастот на заплениите.

Благодарение на зголемената дигитализација, како и пандемијата на КОВИД-19, повеќе луѓе трошат време и пари на интернет. Ова е соодветно, но и потенцијално опасно: податоците можат да бидат украдени или експлоатирани; платформи за игри и социјални медиуми се злоупотребуваат за наведување деца на сексуално вознемирување и експлоатација; а младите се подложни на штетни и насилни содржини, малтретирање преку интернет и радикализација. Ги анализираме знаците за предупредување во Северна Македонија, како и што се презема за да се справи со оваа закана. Во мај 2021 година, ГИ-ТОК ќе издаде револуционерен извештај за комерцијалната сексуална експлоатација на деца во Западен Балкан.

Како надоврзување на водечката публикација на ГИ-ТОК „Транснационални пипала: Глобални жаришта на организиран криминал со потекло од Западен Балкан“, повремено анализираме други земји што не беа опфатени со тој извештај. Во ова издание, ги разгледуваме активностите на криминалните групи со потекло од Западен Балкан во Грција, особено трговијата со дрога и криумчарењето мигранти.

На 1 април 2021 година, албанската полиција спровела две операции што резултирале со заплена на голема количина воено оружје и муниција, вклучувајќи снајперски пушки, противтенковски оружја, автоматски пушки Калашников, тивки пиштоли, полициски и воени радиоскенери, муниција и експлозиви. Според полицијата, овој арсенал бил наменет за продажба и бил изворот на некои оружја искористени за наречани убиства во последните неколку години. Ги разгледуваме последиците од повеќе од половина милион парчиња оружје ограбено од арсеналите за време на граѓанските немири во 1997 година и какви чекори презема албанската влада за да се справи со оваа опасност.

Како дел од нашата редовна серија профилирање на работата на граѓанските организации коишто ја зајакнуваат отпорноста кон организираниот криминал на Западен Балкан, разговараме со двајца водачи на невладината организација Community Building Mitrovica за нивната работа во поделената заедница Митровица на северот на Косово.

Како и секогаш, ние ги поздравуваме потенцијалните придонеси кон Билтенот за ризици. Ако имате предлог за приказна или сакате да дадете повратни информации, контактирајте ја Kristina.Amerhauser@globalinitiative.net.

СИКА 1 Регионот Јахорина во Босна и Херцеговина.

1. Сенка на планината: организиран криминал околу зимското одморалиште Јахорина.

Јахорина, на 28 километри од Сараево, е позната како планина каде што се одржале Зимските олимписки игри во 1984 година. Ова е популарен ски-центар; туристите масовно ги посетуваа нејзините падини дури и за време на пандемијата на КОВИД-19 во зимата 2020-2021 година. Но, околината на Јахорина, исто така, се чини дека привлекува криминалци, последен пат на 12 февруари 2021 година, кога тројца членови на кланот Шкаљари биле уапсени во градот под сомнение дека планирале убиство на шефот на ривалскиот клан Кавач. Што го прави регионот магнет за организиран криминал и корупција?

На прв поглед, не делува дека Јахорина треба да биде ранлива на организиран криминал. Современото одморалиште има добар углед, добро одржувани објекти и горда историја како олимписки центар. Но, самиот факт дека одморалиштето се смета за ретка светла точка во економски сиромашен регион, изгледа дека го направи привлечно за корумпирани функционери, како и за туристи.

Истражувачки новинари известуваат за неправилности во набавките, приватизацијата, градењето и реновирањето профитабилни инфраструктурни проекти во регионот.¹ Голема количина јавни пари - најмалку 55 милиони евра во изминатите пет години - исто така се влеале во областа, не секогаш на транспарентен начин.² Забележано е дека локалните функционери од околните општини Пале и Источно Ново Сараево, како и службеници од владата на Република Српска, учествувале во откуп на земјиште и објекти, изградба на инфраструктурни објекти (како што се ски-лифтови) и набавка на опрема за хотели.³ Регионот е исто така магнет за странски инвестиции; некои од најголемите градежни проекти се наводно привлечни за перење пари.⁴ Можеби не е ни чудо што општините Пале и Источно Ново Сараево се расправаат околу тоа кој ги контролира даночните приходи од планината Јахорина.⁵

Инвестициите и подобрувањата во областа Јахорина се добредојдени затоа што регионот бил уништен од војната во 90-тите години на минатиот век, како на пример за време на опсадата на Сараево. Во периодот по конфликтот, областа околу Јахорина, вклучувајќи ги Пале, Источно Ново Сараево и Соколац страдала од низок социоекономски развој, лоша инфраструктура и слабо управување. Овие фактори, во комбинација со релативно тежок терен, го направиле регионот ранлив на организиран криминал, како домашен така и како место за криминалци (вклучително и воени злосторници) да ги кријат или планираат своите операции во регионот.

Се чини дека ова имало некои непријатни несакани ефекти. Помеѓу 1998 и 2008 година имало 14 убиства во регионот на Јахорина, од кои за повеќето се сомневало дека се резултат на спорови меѓу криминалците, но мал број од убиствата се решени. Не само што голем број високи функционери за спроведување на законот биле убиени во регионот во таа деценија, туку имало и неколку професионални убиства на цивили.⁶

Неодамнешните апсења покажуваат дека регионот Јахорина останува магнет за криминалци. Во јули 2020 година, човек по име Никола Ивановиќ од Црна Гора бил уапсен во Пале под сомнение дека извршил убиство во Херцег Нови.⁷ Во август 2020 година, полицијата во Источно Сараево уапсила човек за кој се верува дека е член на кланот Шкаљари, заедно со уште пет други граѓани од Србија, Црна Гора и Босна и Херцеговина.⁸ Во март 2021 година, Слободан Милутиновиќ (познат како „Слоба Снајпер“) од Нови Сад, Србија, бил уапсен во Јахорина.⁹ И, како што е спомнато, на 12 февруари 2021 година тројца

членови на кланот Шкаљари биле уапсени за планирање атентат врз водечка фигура на конкурентниот клан Кавач, Радоје Звицер (кој преживеал обид за атентат во Киев во мај 2020 година). Звицер наводно бил на одмор со семејството во ски-центарот.

Постојат други индикации за криминални активности во регионот. Во неколку наврати, полицијата запленила оружје и дрога во рации во Пале и Источно Сараево.¹⁰ И во 2018 година, едно лице било уапсено за помош во кражба на оружје од касарните на Вооружените сили на Босна и Херцеговина во Пале. Според обвинението, човекот, кој работел во касарната, земал 27 оптички нишани за пушки и два супресори и ги продал на членови на криминални групи во близина на Соколац.¹¹

Од 2004 година, неколку организирани криминални групи се развија во областа, особено околу Источно Сараево. Тие биле вклучени во крајби на автомобили, трговија со дрога и изнуда. Како што растело нивното богатство, моќ и углед, тие успеале да ги исперат своите пари во локалната економија и да ја искористат својата моќ да влијаат врз локалните политичари, припадниците на полицијата и медиумите. Голем број добро координирани операции за спроведување на законот, со кодно име Јахорина, Карго и Лутка, резултирале во разбивање на неколку организирани криминални групи во 2013 година.¹²

Екосистемот на криминалот и корупцијата околу Јахорина ги покажува последиците од поновата историја на Босна и Херцеговина, како и искушението на корупцијата. Но, тоа исто така ја илустрира еволуцијата на криминалот во земјата; од региони на постконфликтна нестабилност до екосистем на организирана корупција каде што политичките, деловните и криминалните актери се меѓусебно поврзани. За разлика од 1990-тите години, регионот Јахорина сега изгледа дека е место каде што криминалци од висок профил сакаат да се дружат наместо да се кријат - и каде што корумпираните функционери сакаат да инвестираат, наместо да занемаруваат. Повеќе би се очекувало дека во иднина овој регион би можел да привлече помалку озлогласена клиентела и повторно да го освои позитивното внимание и угледот што го уживаше регионот Јахорина во 1984 година за време на Зимските олимписки игри.

2. Кокаинот стана „банани“ на јадранското приморје.

Заплениите на големи количини дрога во Хрватска и Албанија во изминатите неколку месеци покажуваат дека има цунами од кокаин што пристигнува преку јадранските пристаништа. Повеќето дроги се сокриени во контејнери коишто превезуваат банани од Латинска Америка во Европа. Додека потрошувачката на кокаин во Западен Балкан е релативно мала, овие заплени - во комбинација со минатите трендови - покажуваат дека пристаништата во Албанија, Хрватска и Црна Гора се важни влезни точки за транспортот на кокаин во Европа.¹³

Ова илустрира како организираниите криминални групи со потекло од Западен Балкан, во текот на изминатата деценија, активно се вклучиле не само во дистрибуција на кокаин во Западниот Балкан и во ЕУ, туку и во организирање големи пратки кокаин директно од Латинска Америка.¹⁴ Некои од овие пратки одат кон пристаништа во Западна Европа, Црното Море или Грција, но други доаѓаат во Западен Балкан со бродови со контејнери.

На крајот на март 2021 година, повеќе од половина тон кокаин вреден околу 50 милиони евра бил откриен во пристаништето Плоче во јужна Хрватска, скриен во контејнер со банани. Ова била последната и најголема заплена на неколку пратки кокаин што поминувале преку Плоче.

Во јуни 2020 година, во Бачина близу до Плоче, од патничко возило биле заплени 25 килограми кокаин со висока чистота; уапсен бил возачот на автомобилот, италијански државјанин.¹⁵ Следствено, биле извршени голем број апсења во Хрватска и Италија. Според полицијата, оваа група прошверцувала најмалку 146 килограми кокаин.¹⁶

Во март 2021 година, полицијата во Дубровник изложила речиси 73 килограми заплени кокаин со висока чистота.¹⁷ Кокаинот исто така бил пронајден во контејнер полн со банани увезени од Јужна Америка.¹⁸

Плоче се смета за слаба точка бидејќи има голем обем на увоз на банани – околу 1 200 контејнери годишно – со мал капацитет да ги контролира. Ова наскоро треба да се поправи со неодамнешната инвестиција во мобилен рендгенски уред.¹⁹

Во минатото, големи заплени дрога биле извршени во пристаништето Риека во северна Хрватска. Во јануари 2017 година, од контејнер што пристигнал од Перу, биле изнесени 478 килограми кокаин.²⁰

Како дел од заедничката акција со италијанската и словенечката полиција, контејнерот бил повторно запечатен и благодарение на контролираната испорака, подоцна биле извршени неколку апсења, вклучително и на осомничените водачи од регионот Калабрија во Италија.²¹ Дополнителни апсења поврзани со оваа заплена биле извршени во февруари 2021 година.²²

Во март 2018 година, во пристаништето Риека, полицијата запленила 100 пакувања кокаин пронајдени во контејнер во кој имало 20 тони мешан метален отпад. Кокаинот бил купен во Панама, а потоа бил испратен во Хрватска. Неколку апсења биле извршени, особено на лица од Хрватска и Словенија, вклучувајќи го и Стјепан Прњат, хрватски државјанин по потекло од Зеница во Босна и Херцеговина, познат како хрватскиот Ескобар.²³ Во нивната истрага, полицијата открила мрежа на компании со седиште во Загреб, коишто увезувале кокаин во контејнери со овошје и старо железо.²⁴

Плоче и Риека не се единствените јадрански пристаништа преплавени со кокаин. Подолу по брегот, во Црна Гора, пристаништето Бар, во минатото, било озлогласена влезна точка за дрога. На пример, во јуни 2014 година полицијата запленила 250 килограми кокаин што бил испратен во Бар од Еквадор во контејнер со банани.²⁵ Помеѓу 2015 и 2019 година, во најмалку три наврати, откриени се над 30 килограми кокаин во контејнери што потекнувале од Јужна Америка.²⁶ Во април 2019 година, црногорските власти заплениле 50 килограми дрога на брод за обука на морнарицата во пристаништето Тиват.²⁷

Во Албанија, пристаништето Драч е центар за шверц на дрога. На 10 април 2021 година, во пристаништето биле заплени 143 килограми кокаин во контејнер полн со банани. Контејнерот потекнувал од Еквадор и патувал преку пристаништето Гиоиа Тауро, контролирано од мафијата, во Италија. Неколку дена претходно, на 1 април, 49 килограми кокаин биле заплени и во пристаништето Драч, повторно од контејнер што доаѓал од Еквадор. Овие две заплени од речиси 200 килограми кокаин во првиот квартал од 2021 година ја надминале целата количина кокаин вкупно заплена во Албанија во 2019 и 2020 година. Во 2018 година, во пристаништето Драч биле заплени рекордни 613 килограми кокаин во пратка банани што доаѓале од Колумбија.

Во Албанија, како и во Хрватска и Црна Гора, фатени се многу малку од луѓето што нарачуваат пратки кокаин. Администраторите на компаниите за увоз на овошје најчесто тврдат дека не знаеле дека кокаинот се крие во истите контејнери како и нивните пакети на овошје. Технички, тоа е сосема можно ако криминалците можат да добијат пристап до контејнерите откако контејнерите ќе бидат наполнети со овошје, но пред да бидат натоварени на бродовите.²⁸

Но, што ни кажуваат/покажуваат овие заплени? Дали повеќе кокаин поминува низ регионот отколку во минатото? Латиноамериканската понуда и европската побарувачка се дефинитивно високи. Дали спроведувањето на законот станува поефикасно? Ова може да биде фактор, бидејќи земји како Хрватска и Албанија, на пример, работат поблиску со билатерални партнери или ЕУРОПОЛ и полицијата станува поефикасна во пробивањето на шифрираните системи за пораки. Исто така, можно е да укажува на поефикасно полициско работење водено од разузнавачки служби и безбедноста на контејнерите во клучните пристаништа.

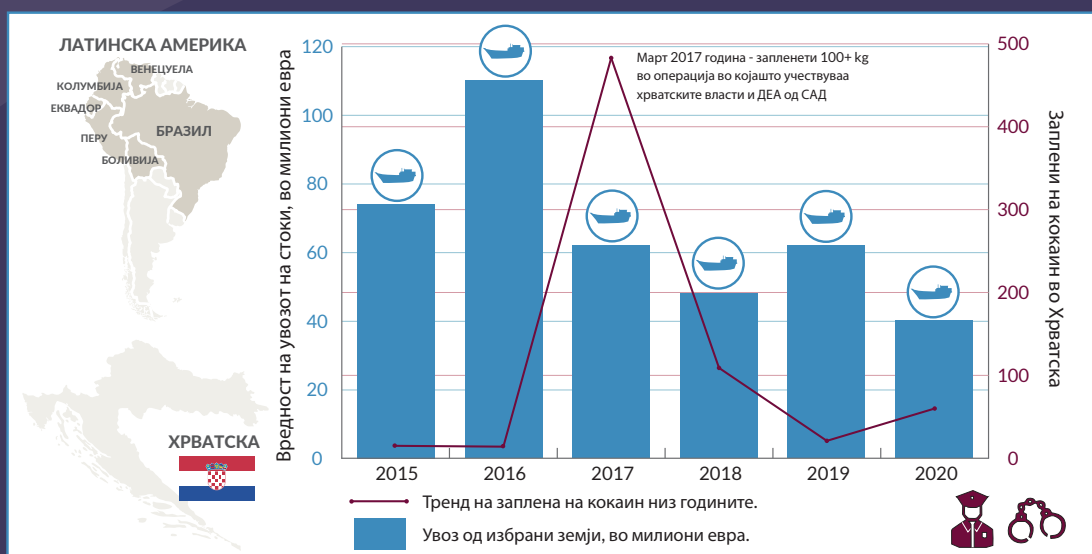
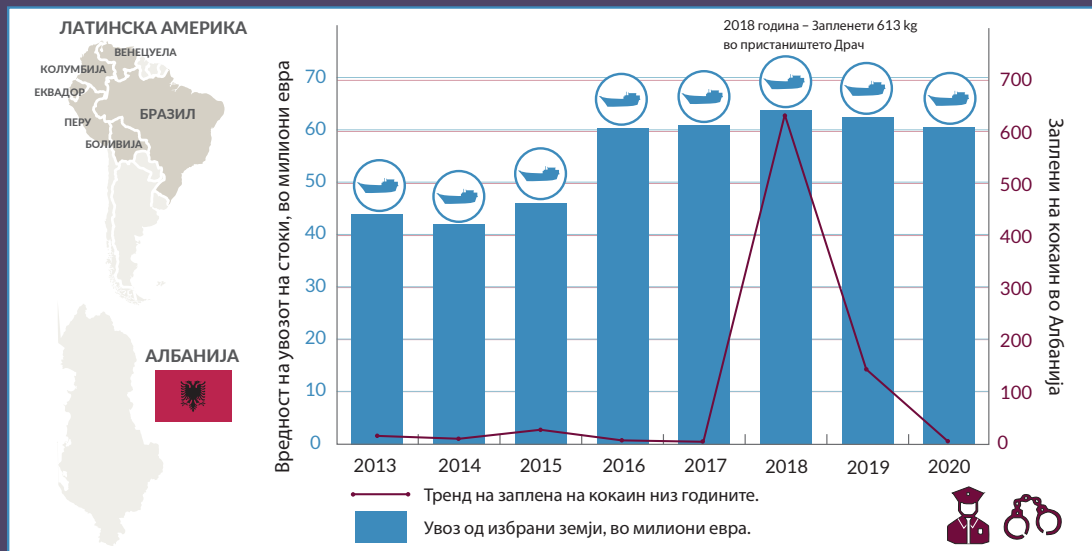
Но, порастот на заплени, како и зголемениот број на апсења од висок профил во некои земји од регионот, исто така може да укажуваат на дупки во заштитниот чадор што им овозможувал на криминалните групи со потекло од Западен Балкан да работат неказнето во минатото. Трговијата со дрога во Западен Балкан, како и на други места, зависи од политичката заштита,

којашто (за определена цена) овозможува машината за нелегална трговија да работи без проблеми: насилството се држи под контрола и производот се движи без пречки. Малиот број заплени, како ограниченото количество насилство, сугерира ефикасен пазар. Таквите мрежи за заштита честопати се формираат во контексти каде што движењето на стока со висока вредност (како што се дрогите) минува низ области со слаба или корумпирана власт и може да вклучува висок степен на соучество од страна на државните чинители, припадниците на безбедносните служби или полицијата и пристанишните службеници.²⁹ Ако клучен политички покровител умре или ја напушти функцијата, тогаш се крева раката на заштита, а органите на прогонот можат да си ја вршат својата работа. Според тоа, заплени може да укажуваат дека се нарушува заштитната економија. Исто така, може да укажува на поголема конкуренција на пазарот бидејќи групите бараат нови рути и сојузници или обезбедуваат информации на полицијата за исфрлање од игра на други шверцери.

Јасно е дека сообраќајот на контејнери не бил засегнат од затворањето поради пандемијата, постои голема побарувачка за кокаин во Европа, а пристаништата во Јадранот се сметаат за влезни точки со релативно низок ризик. Но, можеби порастот на бројот на заплени и апсења, исто така, укажува на некои тектонски поместувања на криминалните пазари и економиите за заштита во Западен Балкан.

Заплена на 143 килограми кокаин во пристаништето Драч на 10 април 2021 година за време на полициската операција под шифрирано име „Ел Мехор“. Фотографија: Албанска државна полиција.

СЛИКА 2 Запленети од кокаин во Албанија, Хрватска и Црна Гора, 2013–2020 година.

3. Дигитални опасности: знаци на предупредување од Северна Македонија.

Кон крајот на јануари 2021 година, полицијата во Северна Македонија разбила група од повеќе од 7 000 луѓе кои ја користеле онлајн апликацијата за пораки Телеграм за да споделуваат експлицитни слики и видеа од жени и девојки.³⁰ На форумот познат како „јавна соба“ (креиран во 2019 година), членовите споделувале порнографска содржина и материјал со злоупотреба на деца, вклучувајќи голи слики на тинејџерки од локалната заедница. Материјалот претходно бил хакиран, украден, обработен со Photoshop или на друг начин незаконски стекнат заедно со личните податоци на жртвите, како имиња, презимиња и телефонски броеви.

Иако групата за прв пат била откриена во јануари 2020 година и четири лица биле уапсени, до јануари 2021 година таа повторно се појавила, доведувајќи до негодување во јавноста поради неактивноста на полицијата. Слични случаи биле пријавени и во Србија во март 2021 година, кога неколку сторители биле уапсени за споделување материјал со злоупотреба на деца и осудени на казна затвор до 10 години.³¹ Овие случаи ги покажуваат растечките опасности од криминал помогнат од технологија, вклучително и малтретирање преку интернет, сексуална експлоатација и сексуална измама во Западен Балкан и предизвиците со кои се соочуваат органите за спроведување на законот.

Во Северна Македонија, којашто има околу 2,1 милиони жители, има регистрирано 2,24 милиони мобилни телефони – повеќе телефони отколку луѓе.³² Според информациите од јануари 2020 година, 81 % од населението во Северна Македонија користи интернет и 53 % од жителите се активни корисници на социјални медиуми. И трендот е во пораста, делумно поради КОВИД-19, особено затоа што децата поминуваат повеќе време на интернет поради далечинско школување и мерките за затворање. Брзината и големината на оваа транзиција ги фати неподготвени надлежните органи, родителите и децата.³³

Како и во другите делови на светот, младите се особено активни на интернет. Речиси 75 % од сите млади луѓе во Северна Македонија на возраст од 15 до 19 години имаат профил на социјалните мрежи.³⁴ Повеќето од оние кои користат социјални медиуми пристапуваат до своите сметки од смарт телефони.³⁵ Децата и младите, исто така, поминуваат повеќе време играјќи игри на интернет и повеќе запознаваат нови пријатели преку вакви форуми, како и преку социјалните медиуми.³⁶

Иако поголемата дигитализација има многу придобивки, таа носи и опасности. Случајот „јавна соба“ ги покажува ризиците од украдени или експлоатирани податоци и вознемирувањето што може да произлезе.³⁷ Дополнително, гејмерските платформи – и пошироко социјалните медиуми – се злоупотребуваат за да се наведат деца на сексуално вознемирување и експлоатација. Младите исто така се подложни на штетни и насилни содржини, малтретирање преку интернет и радикализација.

Голем предизвик е фактот дека приватноста на децата и младите може лесно да се наруши. За да бидат препознатливи меѓу нивните конкуренти на интернет, младите создаваат кориснички имиња кои се деривати на нивните вистински имиња или што можат да откријат други лични информации, како што се нивната локација или возраст. Ова им олеснува на предаторите и сајбер-криминалците на интернет да манипулираат со податоци, разговори или фотографии за да идентификуваат кражба, наведување или сексуална изнуда.³⁸

Младите исто така се ранливи на следење, компјутерско малтретирање па дури и комерцијална сексуална експлоатација. Понекогаш, ова е резултат на информации дадени доброволно (иако наивно); во други случаи, хакерите можат да пристапат до веб-камери или микрофони и да ги користат за вршење нелегални активности и нарушување на приватноста на децата и младите. Само 11 % од интервјуираните студенти во Северна Македонија се свесни за хакирање на веб-камера или микрофон и за последиците што може да ги предизвикаат.³⁹

Што е технолошки олеснета Комерцијална сексуална експлоатација на деца (CSEC) и како функционира?

Технолошки олеснетата Комерцијална сексуална експлоатација на деца (CSEC) најчесто се однесува на употреба на интернет како средство за сексуална експлоатација на деца, вклучително и случаи во кои офлајн физичката злоупотреба на деца и/или експлоатацијата е комбинирана со компонента на интернет.⁴⁰ Иако технолошка олеснетата сексуална експлоатација постојано се развива и се формира од страна на новите достигнувања во технологијата,

таа често започнува со наведување (воспоставување врска со малолетна жртва), потоа „секстирање“ (создавање и/или споделување сексуално сугестивни слики на жртвата), сексуална изнуда (уцена на дете жртва со негови слики за изнудување сексуални услуги или пари) или сексуална злоупотреба во живо (присилување на дете во сексуални активности) и материјал со сексуална злоупотреба на деца.

СЛИКА 3 Фази и елементи на онлајн Комерцијална сексуална експлоатација на децата (CSEC).

ИЗВОР: ECPAT International, Онлајн сексуална експлоатација на деца: Заедничко разбирање, мај 2017 година, https://www.ecpat.org/wp-content/uploads/2017/05/SECO-Booklet_ebook-1.pdf.

На пример, постарите гејмери можат да користат видеоигри за да намамат и да наведат помлади жртви. Криејќи се зад лажни идентитети, предаторите се навикнуваат на платформите, фразите, навиките и интересите на потенцијалните жртви. Тие ги намамуваат во одделни онлајн разговори и вешто ја стекнуваат нивната доверба.

И покрај важните случаи, како што е инцидентот со Телеграм, има малку сеопфатни истражувања за технолошки олеснета комерцијална експлоатација на децата (CSEC) во Западен Балкан. Земјите не даваат поделени податоци за темата. Претстојниот извештај на ГИ-ТОК се обидува да ја пополни оваа празнина со разгледување на ранливоста на децата на комерцијалната сексуална експлоатација на децата (CSEC), олеснета од технологијата, и одговорите на системите за заштита на децата низ целиот регион.

Друга закана е собирање податоци од профилите на младите. Маркетингот и собирањето на кориснички податоци во замена за бихејвиорално насочено или контекстуално рекламирање се вградени делови од современите шеми на игри за профит.⁴¹ За да се спроведе бихејвиорално таргетирање, се стекнуваат повеќе делови од податоци и се комбинираат за да се развијат софистицирани профили на кориснички сегменти и да се изгради профил на карактеристиките и демографијата на одделните корисници.⁴² Во случај на онлајн игри, некои компании можат да собираат

податоци не само за моделите на однесување на корисниците, туку и за нивните интеракции со други корисници, однесувањето на интернет пред и по играњето на онлајн игра и однесувањето на повеќе уреди и услуги поврзани со нивниот уред за игри. Проблемот со тоа кој ги поседува овие податоци, како тие се заштитуваат, споделуваат и продаваат (и на приватни компании и на криминални групи) е новонастанато прашање коешто бара поголемо внимание и регулација.⁴³

Информативен лист за тоа како безбедно да се користи интернет поставен во младински центар во Бања Лука, Босна и Херцеговина.

Фотографија: © Бахрудин Бандиќ

Младински центар во Белград, Србија, обезбедува информации и надзор за „безбедно време на интернет“.

Фотографија: © Владимир Живојиновиќ

Неовластените практики од страна на интернет продавачи предизвикуваат загриженост за приватноста на младите. Прашањето станува сè поголемо внимание од меѓународни организации како што се Обединетите нации,⁴⁴ Советот на Европа⁴⁵ и ЕУ.⁴⁶ На пример, ЕУ донесе Општа регулатива за заштита на податоците, којашто содржи правила наменети за заштита на децата од незаконско собирање на податоци, со строги санкции за компаниите што не ги почитуваат.⁴⁷

Накратко, опасностите за децата на интернет се повеќекратни и разновидни. И тие се засилени од недоволна свесност од страна на родителите и децата, недостиг на податоци, недостаток на знаење и капацитет од страна на полицијата што истражува интернет криминал, несоодветно законодавство и ограничена соработка помеѓу телата за спроведување на законот и давателите на ИТ услуги помеѓу државите.

Првиот чекор е владите да ги признаат растечките опасности од онлајн експлоатацијата. Исто така, потребно е и соодветно законодавство, но тоа не е доволно. Треба да се посвети поголемо внимание на подигнување на свеста кај родителите и децата за потенцијалните ризици и да се подобри вниманието и писменоста онлајн. Во Северна Македонија, почнати се неколку иницијативи за справување со онлајн предатори, компјутерско малтретирање и компјутерски криминал, како и онлајн дезинформации и радикализација. Министерството за внатрешни работи постави шема за известување со „Црвени копчиња“ на својата веб-страница за пријавување кривични дела поврзани со сексуална злоупотреба на деца и говор на омраза преку интернет.⁴⁸ Но, потребна е поголема свесност, на пример преку едукација во училиштата, јавни кампањи и поголем

ангажман на граѓанското општество за да се намали ранливоста на младите од онлајн штета. И органите за спроведување на законот имаат потреба од вештини, експертиза, опрема и лиценца за заштита на граѓаните, млади и стари, во дигиталниот домен.

Улогата на приватниот сектор е од суштинска важност. Технолошкиот сектор треба да помогне во развојот на националните сајбер стратегии и да биде вклучен во нивната имплементација. Моментално, индустријата за информатичка и комуникациска технологија (ИКТ) во Северна Македонија не се справува со прашањето за технолошки олеснета комерцијална експлоатација на деца (CSEC), ниту е вклучена во отстранување содржини или механизми за пријавување.⁴⁹ Давателите на услуги не ја следат проактивно содржината на интернет и немаат никаква обврска да отстрануваат содржина. Давателите на интернет услуги дејствуваат само по барање на јавните обвинители и доставуваат податоци до Секторот за компјутерски криминал и форензичка анализа на Министерството за внатрешни работи за понатамошна обработка.

Накратко, како што ние поминуваме повеќе време на интернет, истото го прават и криминалците. Намалувањето на ризиците за децата бара пристап на целото општество, вклучително и повеќе внимателни и свесни родители и млади луѓе, солидна правна рамка, ангажиран ИКТ-сектор фокусиран на иднината, поефикасни одговори од органите за спроведување на законот и поддршка од граѓанското општество.

ГИ-ТОК во мај ќе издаде сеопфатен извештај за комерцијалната сексуална експлоатација на деца во Западен Балкан.

4. Криминални групи од земјите во Западен Балкан во Грција.

На 29 јануари 2021 година, грчката полиција во пристанишниот град Солун уапсила човек кој товарел црни торби во автомобил. Во торбите и во стан во близина полицијата пронашла 324 килограми чист кокаин,⁵⁰ за кој се сомнева дека потекнува од Латинска Америка.⁵¹ Грк, Албанец со грчко потекло и хрватски државјанин биле уапсени на самото место, додека четврти маж од Хрватска успеал да избега. Ова е само најновиот инцидент од голем број случаи што ги поврзуваат криминалните групи со потекло од Западен Балкан со организираниот криминал во Грција.

Се чини дека Грција е пристапна точка за транспортот на кокаин што влегува во Европа.⁵² Заплена на кокаин во Солун наводно е поврзана со случај што бил откриен во Атина во ноември 2020 година, кога грчките полицајци заплениле 254 килограми кокаин. Се верува дека кокаинот пристигнал во пристаништето во Пиреја од Еквадор, скриен во контејнер со банани.⁵³

Некои од случаите во Грција што се поврзани со криминални групи со потекло од Западен Балкан се поврзани со војната меѓу бандите на клановите Шкаљари и Кавач, кои потекнуваат од црногорскиот град Котор. На пример, на 19 јануари 2020 година, двајца Црногорци биле застрелани од четворица маскирани вооружени лица пред нивните семејства додека вечерале во таверна во Вари, Атина. Двете жртви, Игор Дедовиќ и Стеван Стаматовиќ, двајцата на возраст од 43 години, наводно биле членови на кланот Шкаљари.⁵⁴ Тие имале активни меѓународни потерници во врска со формирање криминална организација, обид за убиство и кршење на законите за оружје и експлозивни.

Грчкиот дневен весник „Катимерини“ објавил⁵⁵ дека двојното убиство во атинската таверна може да било поврзано со рекордна заплена во Филаделфија во јуни 2019 година кога 20 тони кокаин биле откриени на брод со контејнери под знамето на Либериа.⁵⁶ „Катимерини“, повикувајќи се на неименувани полициски извори, објавил дека Дедовиќ бил наводно одговорен за загубата на товарот во САД и дека бил убиен во Атина за казна. Двојното убиство во стилот на мафијата во Атина останува неразјаснето.

Дедовиќ, наводно, бил водачот на кланот Шкаљари, заедно со Јован Вукотиќ, Црногорец, поврзан со товар од кокаин тежок 136 килограми, откриен од грчките власти во стан во јужното атинско предградие Варкиза во 2017 година. Иако грчките власти издале меѓународна потерница за Дедовиќ, откако бил уапсен во Анталија, Турција,⁵⁷ во септември 2018 година тој бил екстрадиран во Србија, наместо во Грција, каде се барал и за претходни прекршоци.

Грчката полиција тврди дека 136 килограми кокаин во Варкиза се веројатно поврзани со друга заплена на 27 килограми во Превеза, западна Грција, во март 2018 година. Двајца Срби и двајца Италијанци биле уапсени за трговија со дрога во врска со заплена на Превеза. Органите за спроведување на законот за дрога сметаат дека кокаинот во Варкиза и Превеза бил од истата пратка, заради врежан печат на сите пакувања во форма на глава на бик.⁵⁸

Војната на которските кланови довела до уште еден крвав инцидент во Грција. Во јули 2020 година, Црногорец и Србин биле убиени на островот Крф. Алан Кожар и Дамир Хаџиќ, двајцата наводно блиски со кланот Шкаљари, биле застрелани во дожд од куршуми додека седеле во автомобил пред вила од одморалиште. Двајцата биле барани од црногорската и српската полиција за наводна вмешаност во убиство и обид за убиство.⁵⁹ Фактот дека тие биле во Грција сугерира дека криминалците со потекло од Западен Балкан ја сметаат земјата, со нејзините многубројни острови, за безбедно место за засолнување. И ова двојно убиство останува неразјаснето.

Грција обезбедува корисна влезна порта за криминалните групи со потекло од Западен Балкан да шверцуваат кокаин, бидејќи има многу повеќе пристаништа отколку на Јадранот. Навистина, Грција има 15 пристаништа за контејнери и уште 15 пристаништа коишто имаат кејови за пловни објекти со должина од околу 20 метри. Додека вниманието е насочено кон Бар и Драч, криминалните групи со потекло од Западен Балкан можат да ги префрлаат своите товари низ грчките пристаништа, а потоа со камиони низ регионот и во Западна Европа.

На пример, во јануари 2020 година полицијата запленила 1,2 тони кокаин во пристаништето Астакос, западна Грција.⁶⁰ Полицијата уапсила осум наводни членови на меѓународна група за трговија со дрога, вклучително и албански, молдавски и холандски државјани. Албанец со прекар „Доктор“, кој наводно живее во Шпанија, се смета дека е водачот на бандата за шверц на кокаин.⁶¹ Во рацките на станбени објекти во Атина, заплени се автоматска пушка АК-47, три пиштоли и 233.000 € во готовина. Двајца тајни полицајци биле инфилтрирани во бандата,⁶² преправајќи се дека се морнари 16 месеци и ја следеле рутата на пратките.

Канабис сокриен во пештера во близина на грчкиот остров Алонисос, септември 2019 година. Фотографија: Грчка полиција

Во други случаи, кокаинот од Латинска Америка се префрла преку Грција во Западен Балкан. Во ноември 2020 година, на пристаништето Пиреј, грчките власти заплениле 137 килограми кокаин во четири контејнери со банани, што потекнувале од Еквадор и биле наменети за транспорт во Драч.⁶³ Грчките власти го замениле товарот со ориз и, во соработка со нивните албански колеги, извршиле контролирана испорака што довело до три апсења во Драч, вклучувајќи и на вработен во пристаништето.

Во последните три децении, Грција е важна транзитна рута за трговија со канабис од Албанија. Се смета дека границата меѓу Грција и Албанија е најголемата копнена рута за трговија со канабис во Европа. Во 2020 година, грчката полиција запленила 1,5 тони канабис. Во претходните две години, запленила речиси девет тони.⁶⁴ Канабисот се префрла пеш или со мазга од страна на Албанци кои живеат во пограничните села. Тие ја кријат дрогата во близина на одредени места каде што членовите на грчката мрежа потоа ја собираат. Килограм канабис чини околу 1.000 € на големо во Албанија, но нарко босовите во Грција плаќаат двојно повеќе.

Албанските криминални групи шверцуваат и канабис со бродови, како до Грција, така и преку грчките води до Турција. Во септември 2019 година, органите на грчката крајбрежна стража откриле 1,1 тон канабис во пештера на островот Пипери, во близина на островот Алонисос. Акцијата ја започна крајбрежната стража по апсењето на албански државјанин со глицер крај островот Агистри, близу

Атина, под обвинение за пренесување на дрога од Албанија во Турција. Други тројца албански државјани биле уапсени под истите обвиненија откако нивниот глицер, во кој наводно имало дрога, бил пресретнат по брканица со голема брзина јужно од источниот егејски остров Лезбос. Изгледа дека ова е дел од растечки тренд. Грчката полиција тврди дека албански глицери со голем капацитет го преминуваат Егејското Море пренесувајќи големи количини канабис во Турција и се враќаат натоварени со хероин.⁶⁵ Ова сугерира дека сега постои поморска „балканска рута“ на шверц на албански канабис во Турција во замена за хероин.

Озлогласен случај се одвивал во јануари 2019 година кога еден од најбараните шверцери на дрога на Балканот, Клемент Балили, се предал на албанската полиција. Тој, наводно, бил главниот водач зад транспортот на 678 килограми канабис наменет за Северна Европа, кој бил конфискуван во мај 2016 година на грчкиот остров Закинтос. Според извештаите на медиумите, неговата мрежа испорачувала тони канабис низ Европа од Албанија до Грција и Западна Европа, користејќи мрежа лажни транспортни компании. Балили, исто така познат како „Кели“ меѓу грчките службеници за спроведување на законот за борба против дрогата, работел како Директор за транспорт во Саранда, Албанија. Тој наводно имал блиски врски со високи државни функционери.⁶⁶ Во октомври 2019 година, Балили бил осуден на казна затвор од 10 години за трговија со дрога во Грција и сè уште е во затвор.⁶⁷

Глисер со дрога пресретнат во близина на грчкиот брег. Растечки тренд во регионот вклучува албански државјани кои шверцуваат дрога преку Егејското Море. Фотографии: Грчка крајбрежна стража

Други озлогласени албански криминалци неодамна се појавиле во Грција. На 29 јануари 2021 година, полициски службеници кои вршеле случајни проверки на почитувањето мерки против ширење на пандемијата, сопреле возило џип во градот Ламија, централна Грција. Меѓу патниците бил и Алкет Ризај, Албанец осуден за убиство, кој бил на петдневно отсуство од затвор. Ризај станал најпознатиот албански осуденик во Грција откако двапати избегал од високо-безбедносниот затвор во Атина, во 2006 и 2009 година, со хеликоптер заедно со Василис Палеокостас, најбараниот човек во Грција.⁶⁸

Грција е исто така клучен центар за криумчарење мигранти во Западен Балкан. Граничниот регион помеѓу Грција и Северна Македонија е добро позната рута од 2015 година. Со заострувањето на граничната контрола, повеќе мигранти се обидуваат да поминат во Албанија.

Додека некои шверцери помагаат во преминувањето преку границата, други се дел од поорганизираните мрежи што превезуваат мигранти во Западна Европа. На пример, на 3 јануари 2020 година, 33-годишен Албанец бил уапсен додека влегувал во Грција преку граничниот премин Капштица—Смрдеш врз основа на европска потерница издадена од белгиските власти. Тој бил гонет како член на меѓународна банда за трговија со луѓе чии водачи биле уапсени

кон крајот на 2019 година во Лондон и Брисел.⁶⁹ Тој ги негирал сите обвиненија.

Според судските документи испратени до грчките власти, околу 28 шверцери патувања биле извршени помеѓу декември 2018 година и март 2019 година.⁷⁰ Нејасно е колку луѓе биле прошверцувани во Велика Британија во тој период. Мигрантите патувале до Белгија со авион. Откако престојувале неколку дена во куќи или евтини хотели околу Гент, тие влегле во Велика Британија преку Ла Манш, скриени во товарни камиони под задушувачки услови. Секој мигрант во просек платил 15.000 €. Во списите на случајот се разговори прислушувани од полицијата во кои се слушаат осомничени лица дека кои кажуваат дека им давале апчиња за спиење на шверцувани деца за да бидат мирни додека се скриени во камионите.

Како заклучок, насилните инциденти, апсењата и заплenuвањето на дрога покажуваат до кој степен криминалните групи од Западе Балкан се големи играчи во грчкото подземје. Ова е уште еден пример за тоа како се шират транснационалните пипала на криминалот од Западен Балкан низ целиот свет.

5. Откопување оружје од минатото на Албанија.

На 1 април 2021 година, албанската полиција, во операција со кодно име „Комплекс“, открила 18 бази во Тирана, каде што се чувало и модифицирало воено оружје и муниција.⁷¹ Запленети се, меѓу друго, снајперски пушки, противтенковски оружја, автоматски пушки „Калашников“, тивки пиштоли, полициски и воени радио скенери, муниција, експлозив, па и дури две оклопни возила. Според полицијата, овој арсенал бил на продажба и бил изворот на некои оружја што биле користени за нарачани убиства во последните неколку години. Пет лица биле уапсени, додека две лица избегале на полицијата. На 10 април, полицијата откри уште едно скриено складиште со пиштоли, гранати, експлозиви и муниција во Тирана.⁷² Овие операции покажуваат дека Албанија сè уште е преполна со оружје од арсеналите ограбени за време на граѓанските немири во 1997 година.

Додека некои од пиштолите во арсеналите се нови и се смета дека неодамна биле прошверцувани во Албанија, повеќето може да води во 1997 година, кога за време на немирите по распадот на пирамидалните штедилници, 549 775 парчиња оружје, повеќе од 839 милиони парчиња муниција и 16 милиони парчиња експлозив биле украдени од државните арсенали што биле изградени за време на комунизмот, претежно со оружје од Кина и Русија.⁷³

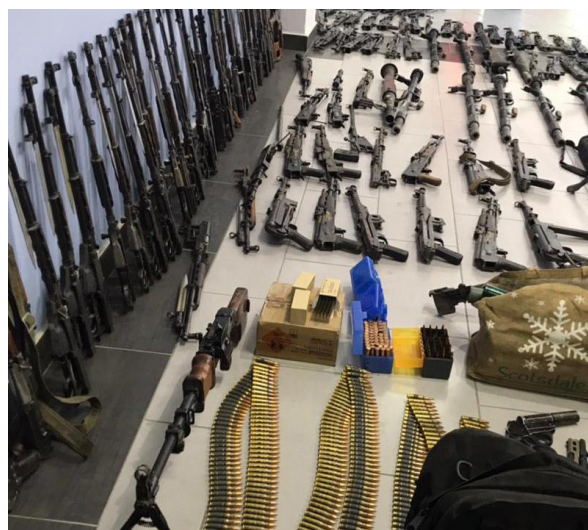
Во изминатите две децении спроведени се неколку кампањи за охрабрување на граѓаните доброволно да го вратат оружјето и муницијата што биле ограбени од воените складишта. На пример, во 2005 година било објавено дека се собрани речиси 223 000 парчиња оружје или околу 41 % од ограбените во 1997 година, со повеќе од 118 милиони парчиња муниција и 1,5 милиони парчиња експлозив.⁷⁴ Амнестија од помал обем била спроведена помеѓу јануари и април 2017 година, во кој период биле вратени околу 1 600 парчиња оружје, 581 000 парчиња муниција и 1 600 гранати.

Сепак, ова значи дека сè уште има голема количина воена опрема во земјата што не е под владина контрола. Ова довело до инциденти и несреќни случаи. Понатаму, тоа значи дека криминалните групи имаат лесен пристап до оружје. Калашникови, особено оние произведени во Кина, се многу барани од италијанската мафија, како и криминалните групи во Грција, Црна Гора, Косово и пошироко.⁷⁵ Исто така се верува дека некои експлозиви украдени од воени складишта во 1997 година биле користени за убиства

во мафијашки стил во Албанија, иако криминалните групи имаат тенденција да претпочитаат експлозиви од Црна Гора, за кои се смета дека се поефикасни.⁷⁶

Иако нема официјална статистика за ова прашање, се смета дека огромното мнозинство убиства поврзани со организираниот криминал што се случиле во Албанија од 1997 година, биле извршени со употреба на украдени оружје од старите арсенали.⁷⁷ Неодамнешен пример се случил во Скадар на 6 април кога познат криминалец Бардок Планај бил застрелан со околу 100 куршуми од две автоматски пушки во стилот на Калашников.⁷⁸ Во други случаи, биле извршени атентати со употреба на снајперски пушки, пиштоли со супресори или експлозиви.

Владината стратегија и патоказот за 2019–2024 година за контрола на мало и лесно оружје, како и муниција и експлозив (што е дел од регионалните напори преземени во контекст на Берлинскиот процес)⁷⁹ нагласува дека една од главните цели на органите за спроведување на законот е значително да се намали бројот на парчиња оружје и муниција што се чуваат илегално.⁸⁰ Се очекува надлежните органи да започнат нова амнестија за оружје и муниција по парламентарните избори на 25 април 2021 година.⁸¹

Заплена на оружје во Албанија. Граѓаните поседуваат огромна количина материјали украдени од државните арсенали изградени за време на комунистичкиот период.
Фотографија: Албанска полиција

6. Community Building Mitrovica (Градење заедница Митровица): Отворена врата за младите.

Генти Барамај и Афердита Силај Шеху. Фотографиу: Community Building Mitrovica

Community Building Mitrovica (CBM) е граѓанска организација со седиште во Митровица, Косово. Повеќе од 20 години по војната, градот е и понатаму поделен, со косовско-албанска заедница лоцирана во јужниот дел од градот и косовско-српска заедница во северниот дел, одделени со реката Ибар. И понатаму има тензии и владеењето на право е слабо. Како резултат, регионот продолжува да има репутација на засолниште за организиран криминал.

Генти Барамај и Афердита Силај Шеху зборуваат за работата што ја презема нивната организација, некои од предизвиците со кои се соочуваат и како активностите на CBM помагаат за да се зголеми отпорноста кон организираниот криминал во оваа тешка средина.

Кога и зошто е основана CBM и што работи организацијата?

Пред дваесет години, CBM започна како меѓународен мировен проект за помирување во заедницата, финансиран од Меѓуцрковниот мировен совет. Во 2003 година, CBM беше регистрирана како локална невладина организација со цел да ги зближи различните заедници и да воспостави дијалог помеѓу српската и албанската заедница. Ова беше особено важно со оглед на тоа што, од крајот на војната на Косово во 1999 година, наизменичното затворање на мостот на реката Ибар, како и насилните напади врз оние што го преминувале, доведоа до де факто раздвојување на двете заедници. Мостот стана симбол на разделба наместо врска, и голем број луѓе од двете страни сè уште не сакаат да го преминат.

Денес, CBM претставува една од најголемите организации од граѓанското општество во регионот, со околу 15 вработени. Бидејќи јазот меѓу српската и албанската заедница е и понатаму голем, ние работиме на неколку проекти креирани за да ги намалат меѓуетничките тензии и поделби во рамките на политичкиот систем, ниското ниво на вработување (особено кај младите) и локалните трендови на организиран криминал. CBM не работи само во градот Митровица, туку го покрива целиот регион на Северно Косово. Ние исто така спроведуваме активности и во други делови на Косово и низ Западен Балкан.

Ние често работиме со деца во локалните средни и основни училишта со цел да се фокусираме на превенцијата. Ние се обидуваме да ги одвратиме овие млади луѓе од негативните влијанија и работиме со нив на прашања што влијаат на нивниот секојдневен живот преку граѓанско образование. Ние исто така им носиме примерни луѓе за да разговараат за можните предизвици. Накратко, се обидуваме да им покажеме дека постои и друг начин на однесување.

CBM е исто така отворена врата за младите, за што и да им треба. Ние ги поддржуваме нивните идеи во заедницата, организираме сесии за обука помеѓу колеги и работилници за тоа како да препознаеме ранливост и потоа се обидуваме да ги вклучиме младите во нашите активности. По 20 години работа, почнуваме да ги гледаме плодовите на нашата работа. Децата кои учествуваа на нашата обука пред години, сега се активисти или градители на мирот – тие се успешни луѓе кои работат за добро на општеството.

Мурал во Митровица, Косово, на кој пишува „Твојата приказна е моја приказна. Пријави трговија со луѓе“, декември 2020 година. Кампањата против трговијата со луѓе во Северно Косово беше поддржана од Фондот за отпорност. Фотографија: © Community Building Mitrovica

Кои се главните предизвици за граѓанските организации во регион каде што толку се вкоренети етничките поделби и организираниот криминал?

Еден од нашите главни предизвици е да останеме фокусирани, особено на прашања коишто ги засегаат младите. Друг предизвик е да бидеме прифатени. Заради поларизираната етничка ситуација тука, постојат различни перспективи. Во зависност од тоа со кого разговарате, некои луѓе мислат дека сме српска организација, други дека сме албанска. Клучниот фактор за нас е да изградиме доверба и да ангажираме луѓе од двете заедници. На пример, до неодамна, институциите во подрачјата со српско мнозинство не работеле со невладини организации регистрирани во Косово. Но, СВМ успеа да воспостави канал за комуникација со нив и сега спроведува проекти и активности заедно со претставници на овие заедници.

Како младите гледаат и ја доживуваат поделбата во регионот на Митровица?

Поради недостаток на контакт и дијалог помеѓу заедниците, постојат многу стереотипи и предрасуди, вклучително и меѓу младите кои пораснале во средина каде што се научени да не веруваат едни на други. Но, кога ќе ги поврземе во СВМ, работите се менуваат.

Се фокусираме на тема од заеднички интерес наместо да ги принудуваме на соработка. Тогаш тие почнуваат да комуницираат и да работат заедно. Да именувам само еден пример: добри пријателства беа создадени преку „рок школата“ на СВМ Митровица и сега има неколку бендови со етнички мешани млади луѓе кои заедно музицираат.

За промена е потребно време, но секојдневно ги гледаме резултатите. Може да видите многу луѓе како го преминуваат новиот мост преку реката Ибар. Од договорот меѓу Србија и Косово од 2013 година, што вклучуваше интеграција на заедниците со српско мнозинство во косовскиот систем, работите значително се променија. Се чини дека градот е политички постабилен и бизнисите исто така почнаа да инвестираат. Фактот дека тие инвестираат во Митровица ни дава надеж дека нема да има нов конфликт и затоа луѓето повеќе комуницираат и се чувствуваат побезбедно.

Како се перципира организираниот криминал и какво е неговото влијание во вашата заедница?

Организираниот криминал не е клучен фактор на загриженост меѓу локалната младина и многумина сметаат дека не влијае директно врз нив. Исто така, има многу дезинформации или недостаток на знаење за организираниот криминал. На пример, за време на нашите активности организирани со поддршка на Фондот за отпорност на ГИ-ТОК,⁸² учесниците сметаат дека нема многу трговија со луѓе во заедницата и нагласија дека овој феномен не се одвива локално.

Но, ние всушност гледаме знаци на трговија со луѓе во нашиот секојдневен живот овде, во Митровица. Се случува насекаде околу нас: во близина на автобуските постојки и училиштата. Иако младите знаат дека сексуалната експлоатација е кривично дело, тие честопати не ја гледаат поврзаноста и не знаат како да се справат. Затоа е многу важно да се подигне свеста околу овие прашања.

Споменавте дека институциите исто така не сакаат да зборуваат за организиран криминал. Дали оваа тема генерално е табу тема?

Луѓето честопати не се свесни за тоа што е организиран криминал и како тој влијае на животот во заедницата. Луѓето не знаат многу за темата и затоа не се дискутира. Ниту еден со кој разговаравме во последните проекти не можеше да дефинира што е организиран криминал.

Но, луѓето исто така се плашат поотворено да зборуваат на оваа тема. Неодамна беше забележан случајот со локално кафуле каде што се претпоставувало дека жени се експлоатираат за сексуална работа. Набргу по објавувањето на веста во медиумите, сопственикот на установата му се закануваше на новинарот.

Во оваа смисла, еден од најголемите проблеми е гонењето. Разговаравме со полицајци кои ни рекоа дека водат истраги, поднесуваат докази и фаќаат криминалци, за на крај судот да одлучи да го ослободи лицето по само еден месец, па дури и по 24 часа.

Ова е уште една причина зошто луѓето се плашат да зборуваат за тоа, бидејќи постои страв дека откако криминалците ќе излезат од затвор, тие ќе се одмаздат и нема каде да одите и да го решите вашиот проблем.

Дополнително, ниту институциите ниту полицијата не знаат какви информации можат или треба да споделат. Тие не се соодветно обучени за такви видови проблеми. Информации што не треба да се откриваат се ставаат во извештаите и се откриваат идентитетите на сведоците. Ова е причината зошто луѓето честопати не сакаат да се обратат до полицијата за да разговараат за овие прашања.

Како се осврнувате на темата организиран криминал во вашите активности?

Минатата година организиравме проект околу проблемите со трговија со луѓе, наречен „Твоја приказна, моја приказна“, поддржан од Фондот за отпорност. За само три месеци, организиравме кампања за подигнување на свеста преку интернет и планиравме две сесии за обука, работилници, тркалезни маси и вебинари.

Една навистина загрижувачка забелешка беше што многу од институциите што ги поканивме да учествуваат не беа сигурни кои се нивните одговорности и применливите закони на темата организиран криминал. Во текот на целиот проект, бевме во постојан контакт со сите овие институции, прво обидувајќи се да откриеме што тие веќе прават, а потоа како подобро да ги организираме активностите. Ова беше предизвик, особено за време на пандемијата на КОВИД-19, но исто така беше и многу позитивно искуство да се работи со нив.

Постојат многу недостатоци во законите и простор за толкување што треба да се подобрат. А присутно е и занемарување на обврските. Но, и покрај тоа, овие експерти беа подготвени да учат и да се подобруваат. Мислам дека овој проект ги постави темелите на нешто важно и од витално значење и да продолжи и да се развива оваа соработка.

Како ги мотивирате младите да учествуваат во вакви активности?

За време на проектот за трговија со луѓе, бевме изненадени од големиот интерес на младите, особено за обуката што ја дизајниравме. Имаше и искрен интерес од претставниците на институциите со кои работевме. Всушност, овој проект беше прв пат претставници од полицијата, обвинителството, Министерството за внатрешни работи, граѓанските организации и студентите да се соберат да разговараат на оваа тема.

Вкупно, учествуваа околу 60 лица и сите учесници беа исклучително ангажирани. И за три месеци колку што траеше проектот, допревме до речиси половина милион луѓе со нашата кампања преку социјалните медиуми. Нашите веб-работилници имаа учесници од други места, вклучително и од Албанија и Северна Македонија. Тие споделуваа искуства од нивните земји и можевме да ги споредиме со она што ние го работиме овде.

Кои се вашите следни чекори?

Ние дефинитивно сакаме да продолжиме да работиме на прашањето на организиран криминал и да го решиме проблемот со трговија со луѓе. Особено, би сакале да се фокусираме на институциите и да се обидеме да изградиме мостови меѓу нив, бидејќи сè уште нема соодветна комуникација или доволно свесност за нивните одговорности. Од голема важност е да ги поттикнеме повеќе да соработуваат.

Ние исто така би сакале да продолжиме да работиме со младите за да ја подигнеме свеста, бидејќи нема доволно знаење за трговија со луѓе. Навистина е важно луѓето да знаат дека ова е кривично дело и што е всушност трговија со луѓе, така што сите можеме да придонесеме да се создадат поголеми промени. По извесно време работа на терен, може да создадеме основно (grassroot) движење.

ПРИЗНАНИЕ

Овој Билтен на ризици е производ на Опсерваторијата на глобалната иницијатива против транснационалниот организиран криминал на нелегални економии во Југоисточна Европа (ЈИЕ-Опс). ЈИЕ-Опс е платформа којашто ги поврзува и ги зајакнува чинителите од граѓанското општество во Албанија, Босна и Херцеговина, Косово, Црна Гора, Северна Македонија и Србија. Има за цел да му овозможи на граѓанското општество да ги идентификува, анализира и мапира криминалните трендови и нивното влијание врз нелегалните текови, владеењето, развојот, меѓуетничките односи, безбедноста и владеењето на правото. ЈИЕ-Опс го поддржува граѓанското општество во следењето на националната динамика и пошироките регионални и меѓународни трендови во организираниот криминал. Основањето на опсерваторијата произлезе како резултат на Самитот за Западен Балкан во Лондон во 2018 година, дел од Берлинскиот процес.

Би сакале да се заблагодариме на Сафет Мушиќ и Костас Кукумакас за нивниот ценет придонес.

Забелешки

- 1 Свјетлана Шурлан, *Наместен тендер: ‚Potpis‘ laktaske firme na specifikaciji Vlade RS*, Capital, 5 November 2020, <https://www.capital.ba/namjesten-tender-potpis-laktaske-firme-na-specifikaciji-vlade-rs-rem-a-trade>; Dejan Tovilović, *‘OC Jahorina’ krši zakon pogodujući firmi iz Srbije*, Capital, 21 December 2020, <https://www.capital.ba/oc-jahorina-krsi-zakon-pogodujuci-firmi-iz-srbije>; Indikator, *Otvoren hotel Rajska dolina na Jahorini*, 10 November 2020, <http://indikator.ba/Vijest.aspx?p=1&id=30482&naslov=Otvoren+hotel+Rajska+dolina+na+Jahorini>.
- 2 Ljiljana Kovačević, *‘Ekspert’ Borislav Bijelić: Potrošio 41 milion da “Jahorinu” odvede u stečaj!*, Žurnal, 19 April 2015, <https://zurnal.info/novost/18935/ekspert-borislav-bijelic-potrosio-41-milion-da-jahorinu-odvede-u-stecaj>; Dejan Tovilović, *Jahorina ne privlači kreditore*, Capital, 16 October 2020, <https://www.capital.ba/jahorina-ne-privlaci-kreditore>.
- 3 Slobodan Vasković, *Olimpijski centar Jahorina je uništen i ide u stečaj (I dio)*, 23 February 2015, <https://slobodanvaskovic.blogspot.com/2015/02/olimpijski-centar-jahorina-je-uništen-i.html>; Slobodan Vasković, *Dosje: Vlasti RS čuvaju odgovorne za uništenje Jahorine*, 24 February 2015, <https://slobodanvaskovic.blogspot.com/2015/02/dosje-vlasti-rs-cuvaju-odgovorne-za.html>; Slobodan Vasković, *Pljačkanje Jahorine: Ljevnač je stručnjak i za karling otklizavanje para; I OC ‘Jahorina’ gradi nezakonito – bez građevinske*, 27 August 2020, <https://slobodanvaskovic.blogspot.com/2021/03/zlocinacka-dolina-nesic-beskrupulozni.html>; Slobodan Vasković, *Zločinačka dolina: Nešić, Beskrupulozni Gangster, prodao Beskrupuloznim Gangsterima iz OC ‘Jahorina’ za milion i po KM zemljuštinu koju je iskopao da bi napravio temelje apartmanskog naselja u Obučina barama (Trnovo); Dodik bio upućen u najbizarniju pljačku u 2020. godini; Pred Šehovcem brojna objašnjenja o pružanju zaštite narko bosovima dok su dogovarali zločine na Jahorini*, 26 March 2021, <https://slobodanvaskovic.blogspot.com/2021/03/zlocinacka-dolina-nesic-beskrupulozni.html>.
- 4 *Батагон се откажува од Јахорина: Ништа од 25 милиона вера улагања, због одлуке власти у Палама*, Telegraf, 6 March 2020, <https://biznis.telegraf.rs/info-biz/3162172-batagon-odustaje-od-jahorine-nista-od-25-miliona-vera-ulaganja-zbog-odluke-vlasti-u-palama>; *OTKRIVAMO Na platnom spisku Velje Nevolje bili su i političar i biznismen, prljavim novcem gradili hotele i minicentrale*, Blic, 15 March 2021, <https://www.blic.rs/vesti/hronika/otkrivamo-na-platnom-spisku-velje-nevolje-bili-su-i-politicar-i-biznismen-prljavim/2gpbwvj>.
- 5 *TURISTIČKI RAT DVIJU STRUJE OKO JAHORINE: Sve će završiti na Ustavnom sudu RS-a*, Slobodna Bosna, 10 November 2020, https://www.slobodna-bosna.ba/vijest/176239/turisticki_rat_dviije_struje_oko_jahorine_sve_ce_završiti_na_ustavnom_sudu_rs_a.html.
- 6 *ПАЛЕ: Ухапшени Лазар Чаваркапа и Владимир Чодо*, BN TV, 24 March 2013, <https://www.rtvbn.com/6491/paleubijena-maloljetna-djevojka-dva-lica-privедена>.
- 7 *B S, Na Palama uhapšen osumnjičeni za ubistvo u Crnoj Gori*, Faktor, 18 July 2020, <https://faktor.ba/vijest/na-palama-uhapsen-osumnjiceni-za-ubistvo-u-crnoj-gori/91043>; *ŠKALJARAC SA 9 ŽIVOTA! Runjo preživeo hapšenja, suđenja, pucnjave, GLEDAO KAKO UBIJAJU Vladu Popa*, Kurir, 16 August 2020, <https://www.kurir.rs/crna-hronika/3515689/skaljarac-sa-9-zivota-runjo-preziveo-hapsenja-sudjenja-pucnjave-gledao-kako-ubijaju-vladu-popa>.
- 9 *KO JE SNAJPER KOGA SU UHAPSILI NA JAHORINI: Ima ‘debeo’ dosije i za sedam godina TRI PUTA bio na meti!*, Mondo, 3 March 2021, <https://mondo.rs/Info/Crna-hronika/a1442662/slobodan-milutinovic-snajper-novi-sad-biografija-fudbal.html>.
- 10 *Okončani pretresi u okviru operativne akcije „Nasljednik“*, SIPA, 16 May 2018, <http://www.sipa.gov.ba/bs/aktuelnosti/okončani-pretresi-u-okviru-operativne-akcije-nasljednik/14241>.
- 11 *Podignuta optužnica zbog krađe oružja i vojne opreme*, Tužilaštvo BiH, 23 May 2018, http://www.tuzilastvobih.gov.ba/komponente/print_vijesti.php?id=3837&jezik=b.
- 12 *Dugogodišnja istraga SIPA-e rezultirala podizanjem i potvrđivanjem optužnice protiv 32 osobe*, SIPA, 16 September 2013, <http://www.sipa.gov.ba/bs/aktuelnosti/dugogodišnja-istraga-sipa-e-rezultirala-podizanjem-i-potvrđivanjem-optužnice-protiv-32-osobe/10416>.
- 13 *Цереми МекДермот и др., Цевководот за кокаин кон Европа, Глобална иницијатива против транснационален организиран криминал и InSight Crime*, февруари 2021, <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2021/02/The-cocaine-pipeline-to-Europe-GI-TOCInsightCrime.pdf>.
- 14 *Ибид; Валтер Кемп, Транснационални пипала: Глобални жаришта на организираниот криминал на Западен Балкан, Глобална иницијатива против транснационален организиран криминал, јули 2020*, https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2020/07/Transnational-Tentacles-Global-Hotspots-of-Balkan-Organized-Crime-ENGLISH_MRES.pdf.
- 15 *HRT, Rekordna zapljena droge u mjestu Bačina kod Ploča*, 27 June 2020, <https://vijesti.hrt.hr/hrvatska/rekordna-zapljen-a-droge-u-mjestu-bacina-kod-ploca-711434>.
- 16 *HRT, Dubrovačka policija razbila lanac krijumčara kokaina*, 28 January 2021, <https://vijesti.hrt.hr/hrvatska/dubrovačka-policija-razbila-lanac-krijumcara-kokaina-348125>.
- 17 *HRT, Jedna od najvećih zapljena kokaina u posljednjih 20 godina*, 8 March 2021, <https://vijesti.hrt.hr/hrvatska/dubrovnik-jedna-od-najvecih-zapljen-a-kokaina-u-posljednjih-20-godina-1011640>.
- 18 *Dubrovački dnevnik, TAMO SLUČAJNO ZAVRŠIO? U obiteljskoj tvrtki osnivačice Mosta pronašli 100 kilograma kokaina*, 7 March 2021, <https://dubrovackidnevnik.net.hr/vijesti/zupanija/u-obiteljskoj-tvrtki-osnivačice-stranke-mosta-pronasli-100-kilograma-kokaina>.
- 19 *B R, Dubrovačka policija objavila detalje zapljene kokaina vrijednog 500 milijuna kuna: Još se ne zna čija je droga*, Tportal, 14 April 2021, <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/dubrovačka-policija-jos-ne-zna-čiji-je-zapljenjen-kokain-vrijedan-500-milijuna-kuna-a-zbog-ovog-i-slicnih-slucajeva-nabavljaju-uredaj-vrijedan-12-milijuna-kuna-20210414>.
- 20 *Marin Dešković, Hrvatska policija u potpunoj tajnosti u Rijeci oduzela 478 kg kokaina okrutnoj ‘Ndrangheti, Jutarnji*, 7 February 2021, <https://www.jutarnji.hr/vijesti/crna-kronika/hrvatska-policija-u-potpunoj-tajnosti-u-rijeci-oduzela-478-kg-kokaina-okrutnoj-ndrangheti-15048664>.
- 21 *Ибид.*
- 22 *Ибид.*
- 23 *24sata, Zaplijenili 100 kg kokaina: Iza svega stoji, hrvatski Escobar*, 8 March 2018, <https://www.24sata.hr/news/u-rijeci-nasli-100-kg-kokaina-na-ulici-vrijedi-50-milijuna-kn-563744>.
- 24 *Ибид.*

- 25 Влада на Црна Гора, Најголема заплена во Црна Гора на сите времиња: 250 kg кокаин вреден повеќе од 12,5 милиони, 5 јуни 2014, <https://www.gov.me/en/News/139329/Largest-drug-seizure-in-Montenegro-ever-250-kg-of-cocaine-worth-more-than-12-5-million.html>.
- 26 Влада на Црна Гора, Службениците на Царинската управа заплениле значителни количини наркотици во неколку наврати во текот на март, 26 март 2019 година, <https://rs.n1info.com/english/news/a396500-Press-release-Officers-of-the-Customs-Administration-seized-significant-amounts-of-narcotics-on-several-occasions-during-March.html>; Црногорската пристанишна царина заплени кокаин, N1, 15 јуни 2018, [https://rs.n1info.com/english/news/a396500-montenegrin-customs-seize-cocaine](https://rs.n1info.com/english/news/a396500-montenegrin-customs-seize-cocaine;); и царинските службеници откриле 33 kg кокаин во пристаништето Бар, Влада на Црна Гора, 2 декември 2015 година, <https://www.gov.me/en/search/154993/Customs-officers-have-discovered-33-kg-of-cocaine-in-the-Port-of-Bar.html>.
- 27 Црногорските власти заплениле дрога на брод за обука на морнарицата, Ројтерс, 19 април 2019 година, <https://www.reuters.com/article/us-montenegro-drugs-idUSKCN1RV0XQ>.
- 28 Џереми МекДермот и др., *Цевководот за кокаин кон Европа*, Глобална иницијатива против транснационален организиран криминал и InSight Crime, февруари 2021, 44, <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2021/02/The-cocaine-pipeline-to-Europe-GI-TOCInsightCrime.pdf>.
- 29 Марк Шо, „Ние плаќаме, вие плаќате: Заштита на економиите, финансиски текови и насилство, Хилари Метфес и Мајкл Миклаучич (ур.), *По конвергенцијата, свет без ред*. Вашингтон: Центар за комплексни операции, Институт за национални стратешки студии, октомври 2016, 235-250, <https://cco.ndu.edu/Portals/96/Documents/books/Beyond%20Convergence/BEYOND%20CONVERGENCE%20World%20Without%20Order%20.pdf?ver=2016-10-25-125406-170>.
- 30 Бојан Стојковски, Северна Македонија се заканува дека ќе ја блокира апликацијата Телеграм поради споделување порнографски слики, BalkanInsight, 29 јануари 2021 година, <https://balkaninsight.com/2021/01/29/north-macedonia-threatens-to-block-telegram-over-pornographic-picture-sharers/>.
- 31 *Slučaj Telegram: Za deljenje pornografskog materijala i do 10 godina zatvora*, N1, 10 March 2021 <https://rs.n1info.com/vesti/slucaj-telegram-za-deljenje-pornografskog-materijala-i-do-10-godina-zatvora/>.
- 32 Сајмон Кемп, Digital 2020: Северна Македонија, DataReportal, 18 февруари 2020 година, <https://datareportal.com/reports/digital-2020-north-macedonia>.
- 33 Даниела Трајковска Здравковска, *Родители, не бидете оф додека децата ви се он!*, Нова Македонија, 15 август 2018 година, shorturl.at/fuBH5.
- 34 Спасовски, Манчевски и Адеми *дел од настанот 'Патувачка училиница': Само со хоризонтален пристап ќе се зајакнат капацитетите и свесноста за сајбер безбедност од најмала возраст*, Министерство за надворешни работи на Северна Македонија, 16 октомври 2019 година, https://mvr.gov.mk/vest/10216?fbclid=IwAR3OghzMIJB9-s90iHIS2bvWqQjURTF1m-wNV7jffD_Ni7m6WxPvYh3-z8Y.
- 35 Сајмон Кемп, Digital 2020: Северна Македонија, DataReportal, 18 февруари 2020 година, <https://datareportal.com/reports/digital-2020-north-macedonia>.
- 36 Аманда Ленхарт и др., Тинејџери, технологија и пријателства, Истражувачки центар Пју, 6 август 2015 година, 2, <http://www.pewinternet.org/2015/08/06/teens-technology-and-friendships>.
- 37 Методи Хаџи-Јанев, Митко Богданоски и Димитар Богатинов, Кон сигурна и безбедна младост онлајн: Прифаќање на концептот на медиумска и информатичка писменост, Конрад Аденауер Штифунг и С3I, јануари 2021, <https://www.kas.de/documents/281657/281706/Belegexemplar+2020+Publ+Toward+safe+and+secure+youth+online+ENG.pdf/b4e1f2b6-f8a9-18a4-6be7-bcc1e36785fd?version=1.0&t=1611828138369>.
- 38 Видете пример: Нели Боулс и Мајкл Келер, Сексуална изнуда: Траумата на онлајн малтретирање преку игри може да биде преголема за нејзините жртви, *The Irish Times*, 22 декември 2019 година, <https://www.irishtimes.com/life-and-style/health-family/parenting/sextortion-trauma-of-online-abuse-through-gaming-can-be-overwhelming-for-its-victims-1.4110859>.
- 39 Интервју со експертот за компјутерски криминал Милан Стефаноски, февруари 2021.
- 40 Ова може да вклучува: производство, ширење и поседување материјали со сексуална злоупотреба на деца; онлајн наведување деца за сексуални цели; сексуално изнудување на деца; одмазничка порнографија; комерцијална сексуална експлоатација на деца; експлоатација на деца преку онлајн проституција; и стриминг во живо на сексуална злоупотреба. Видете УНИЦЕФ, Што функционира за да се спречи онлајн и офлајн сексуална експлоатација и злоупотреба на деца? Преглед на националните стратегии за образование во Источна Азија и Пацификот, 2020, vii, <https://www.unicef.org/eap/media/4706/file/What%20works.pdf>.
- 41 Симоне ван дер Хоф и др., Право на детето на заштита од економска експлоатација во дигиталниот свет, *Меѓународниот весник за правата на децата*, 28, 4, 833-859.
- 42 Гери ДеАси, 10 Моќни методи на сегментација на однесувањето за да ги разберете вашите клиенти, Pointillist, 22 декември 2020 година, <https://www.pointillist.com/blog/behavioral-segmentation>.
- 43 УНИЦЕФ, Права на децата и онлајн игри: можности и предизвици за децата и индустријата, Документ за дискусија, август 2019, https://www.unicef-irc.org/files/upload/documents/UNICEF_CRBDigitalWorldSeriesOnline_Gaming.pdf; и УНИЦЕФ, приватност, заштита на личните информации и репутацијата, Документ за дискусија, март 2017, https://sites.unicef.org/csr/css/UNICEF_CRB_Digital_World_Series_PRIVACY.pdf.
- 44 УНИЦЕФ, Права на децата и онлајн игри: можности и предизвици за децата и индустријата, Документ за дискусија, август 2019, https://www.unicef-irc.org/files/upload/documents/UNICEF_CRBDigitalWorldSeriesOnline_Gaming.pdf.
- 45 Совет на Европа, Упатства за почитување, заштита и исполнување на правата на децата во дигитално окружување, септември 2018, <https://rm.coe.int/guidelines-to-respect-protect-and-fulfil-the-rights-of-the-child-in-th/16808d881a>.
- 46 Европска комисија, Реформа на правилата на ЕУ за заштита на податоци, 2018, https://ec.europa.eu/info/law/law-topic/data-protection/eu-data-protection-rules_en.
- 47 Ibid.
- 48 За повеќе информации, видете: <http://www.govornaomraza.mk/>.

- 49 Стопанската комора за информатички и комуникациски технологии (МАСИТ) ја претставува ИКТ-индустријата во Северна Македонија и ги промовира и застапува деловните интереси на ИКТ-компаниите со цел да се промовира и развие ИКТ-индустријата и деловното опкружување. За повеќе информации, видете <https://masit.org.mk/en/about-us/>.
- 50 Грчка полиција, *Περισσότερα από 300 κιλά καθαρής κοκαΐνης κατάσχασαν αστυνομικοί της Διεύθυνσης Ασφάλειας Θεσσαλονίκης σε συνεργασία με το γραφείο D.E.A. Αθηνών*http, Изјава за печат, 30 јануари 2021 година, [http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&lang=%27..%27&perform=view&id=100060&Itemid=2582&lang=.](http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&lang=%27..%27&perform=view&id=100060&Itemid=2582&lang=)
- 51 Στην ανακρίτρια οι τρεις συλληφθέντες για τα 324 κιλά κοκαΐνης, Amna News, 30 јануари 2021 година, <https://www.amna.gr/macedonia/article/524667/Stin-anakritria-oi-treis-sullifthenentes-gia-ta-324-kila-kokainis>.
- 52 Џереми МекДермот и др., Цевководот за кокаин кон Европа, Глобална иницијатива против транснационален организиран криминал и InSight Crime, февруари 2021, <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2021/02/The-cocaine-pipeline-to-Europe-GI-TOCInsightCrime.pdf>.
- 53 Τα 254 Κιλά Καθαρής Κοκαΐνης Από το Εκουαδόρ που Κατέληξαν στο Κουάκι, Vice, 20 ноември 2020 година, <https://www.vice.com/el/article/qjpk47/ta-254-kila-kavarhs-kokainhs-apo-to-ekoyador-poy-katelh3ansto-koykaki>.
- 54 Јанис Сулиотис, Луѓето убиени во Вари, барани во Црна Гора, Катимерини, 21 јануари 2020 година, <https://www.ekathimerini.com/news/248658/mengunned-down-in-vari-wanted-in-montenegro>.
- 55 Јанис Сулиотис, *То фонико στη Βάρη και οι 20 τόνοι κοκαΐνης*, Kathimerini, 26 јануари 2020 година, https://www.kathimerini.gr/investigations/1061899/to-foniko-sti-vari-kai-oi-20-tonoi-koka-nis/?fbclid=IwAR37VIEqQELLiQlQ6VYJzPFYqQiOFCBcaY7LrLis_Xqs02gaBYVzJQ5wEA&PageSpeed=noscript.
- 56 Холи Силверман, Рекордна заплена на кокаин на терминал во Филадельфија од речиси 20 тони - или 39.525 фунти, CNN, 27 јуни 2019, <https://edition.cnn.com/2019/06/26/us/philadelphia-cocaine-bust-weight-tally/index.html>.
Водач на мафијашки клан, баран во Србија, прободен во Анталија, Турција, *Daily Sabah*, 12 септември 2018 година, <https://www.dailysabah.com/investigations/2018/09/12/mafia-clan-head-wanted-by-serbia-nabbed-in-turkeys-antalya>.
- 58 Костас Кукумакас, *Та Πακέτα Κοκαΐνης με το Κεφάλι του Ταύρου σε Βάρκιζα και Πρέβεζα*, Vice, 29 март 2018 година, <https://www.vice.com/el/article/59j3en/ta-paketa-kokainhs-me-to-kefali-toy-tayroy-se-barkiza-kai-prebeza>.
- 59 Здравко Љубаш, членови на црногорската мафија убиени во Грција, OCCRP, 29 јули 2020 година, <https://www.occrp.org/en/daily/12875-montenegrin-mafia-figures-killed-in-greece>.
- 60 Грчка полиција, *Δηλώσεις σχετικά με εντοπισμό και κατάσχεση 1 τόνου και 181 κιλών κοκαΐνης και τη σύλληψη οχτώ (8) αλλοδαπών μελών εγκληματικής οργάνωσης διεθνικού χαρακτήρα, που δραστηριοποιείτο συστηματικά στη μεταφορά σημαντικών ποσοτήτων κοκαΐνη*, 25 јануари 2020 година, [http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&perform=view&id=92478&Itemid=2394&lang=.](http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&perform=view&id=92478&Itemid=2394&lang=)
- 61 Јанис Сулиотис, *Πρώτες προφυλακίσεις για το καρτέλ της κοκαΐνης*, Катимерини, 30 јануари 2020 година, <https://www.kathimerini.gr/society/1062528/protess-profylakiseis-gia-to-kartel-tis-koka-nis>.
- 62 Димитрис Попотас и Ариа Калива, *Ένας τόνος наркωτικά στον Αστακό: Δύο αστυνομικοί έζησαν στο ιστοπλοϊκό της κόκας*, Proto Thema, 26 јануари 2020 година, <https://www.protothema.gr/greece/article/968597/enas-tonos-narkotika-ston-astako-duo-astunomikoi-ezisan-sto-istioploiko-tis-kokas>.
- 63 *Droga që u bë oriz/ Vjen letërporosia nga Greqia për 137 kg kokainë të nisura nga Ekuadori*, Balkanweb, 9 ноември 2020 година, <https://www.balkanweb.com/droga-qe-u-be-oriz-vjen-leterporosia-nga-greqia-per-137-kg-kokaine-te-nisura-nga-ekuatori-spak-zbuluam-se>.
- 64 Костас Кукумакас, Зошто е толку тешко да се затвори големата рута за канабис во Европа, BBC, 7 декември 2020 година, <https://www.bbc.com/news/world-europe-55069055>.
- 65 *Βιτουλκας Διονυσις, Πως δρούσε το κύκλωμα μεταφοράς наркωτικών με ταχύπλοα από Αλβανία προς Τουρκία*, Та Неа, 1 октомври 2019 година, <https://www.tanea.gr/2019/10/01/greece/pos-drouse-to-kyklima-metaforas-narkotikon-me-taxyploa-apo-alvania-pros-tourkia>.
- 66 Ѓерѓ Еребара, Албанија го „игнорира“ грчкиот налог за апсење на осомничениот нарко бос, Balkan Insight, 16 мај 2016 година, <https://balkaninsight.com/2016/05/16/albania-ignoring-suspected-drug-baron-s-greek-arrest-warrant-05-16-2016>.
- 67 Ѓерѓ Еребара, Албанија ја потврдува казната затвор на озлогласениот дилер на дрога, Balkan Insight, 17 октомври 2019 година, <https://balkaninsight.com/2019/10/17/escobar-of-the-balkans-sentenced-by-10-years>.
- 68 Џеф Мејш, Несоборливиот, BBC, 25 септември 2014 година, https://www.bbc.co.uk/news/special/2014/newsspec_8700/index.html.
- 69 Маже Чини, Белгиската и англиската полиција уапсиле албанска банда за трговија со луѓе, The Brussels Times, 27 септември 2019 година, <https://www.brusselstimes.com/news/belgium-all-news/70322/belgian-and-english-police-arrest-albanian-human-trafficking-gang>.
- 70 Костас Кукумакас, *Ο Κρατούμενος στα Γρεβενά και η Διακίνηση Θυμάτων Μαύρης Εργασίας στην Ευρώπη*, Vice, 21 октомври 2020 година, <https://www.vice.com/el/article/qjpd9w/o-kratoymenos-sta-grebena-kai-h-diakinshsh-8ymatwn-mayrhs-ergasias-sthn-eyrwph>.
- 71 Албанска државна полиција, *Tiranë – Finalizohet operacioni policor 'Kompleks'*, 1 април 2021 година, <https://www.asp.gov.al/tirane-finalizohet-operacioni-policor-kompleks>.
- 72 A2-CNN, Pa koment: 'Bilanci' i armëve të sekuestruara në bazën ,ushtarake' të Sokol Xhurës, 10 април 2021 година, <https://www.youtube.com/watch?v=31d1JdYHK6k&t=4s>.
- 73 *Strategjia për Kontrollin e Armëve të vogla, të lehta municioneve dhe Eksplzivëve 2019–2024, Dhe Plani I Veprimit 2019–2021*, SEESAC, јануари 2019, https://www.seesac.org/f/docs/Albania-1/ENG_Albanian_Strategy_on_Firearms_Control-24-06-2019.pdf.
- 74 Ибид.

- 75 Фабиан Жила и Бесфорт Ламалари, Процена на заканата од организиран криминал во Албанија, Фондација Отворено општество за Албанија, 2015, https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2018/02/Threat_Assessment_of_Albanian_Organised.pdf.
- 76 Интервју со истражувачки новинар, Тирана, 9 април 2021 година.
- 77 Интервју со истражувачки новинар, Тирана, 9 април 2021 година.
Vrasja e Bardhok Pllanajt në Shkodër/Momenti kur vrasësit ndjekin 'kumbarin' e drogës pak para ekzekutimit! Makina e autorëve e vjedhur para 1 viti në Tiranë, i ndërruan targat, Gazeta Shqiptare, 6 април 2021 година, <https://shqiptarja.com/lajm/vrasja-e-bardhok-pllanajt-ne-shkoder-makina-e-autoreve-e-vjedhur-para-1-viti-ne-torane-ia-nderruan-targat-50-m-larg-shtepise-se-viktimes>.
- 79 Во јули 2018 година, на Самитот ЕУ-Западен Балкан во Лондон, претставниците на ЗБб се согласија за усвојување и спроведување на „Патоказ за одржливо решение за нелегалното поседување, злоупотреба и трговија со мало и лесно оружје (МЛО)“. Патоказот ја поставува 2024 година како клучна точка до којашто тие треба „значително да ги намалат нелегалните протоци на огнено оружје, муниција и експлозиви (ОМЕ) во, во рамките на и надвор од Западен Балкан“. Видете <https://berlinprocess.info/wp-content/uploads/2018/07/Roadmap.pdf>.
- 80 *Strategjia për Kontrollin e Armëve të vogla, të lehta municioneve dhe Eksplozivëve 2019–2024, Dhe Plani I Veprimit 2019–2021, јануари 2019, https://www.seesac.org/f/docs/Albania-1/ENG_Albanian_Strategy_on_Firearms_Control-24-06-2019.pdf.*
- 81 *Besar Bajraktaraj, Një tjetër amnisti për dorëzimin e armëve të 1997-ës, policia sugjeron të bëhet pas zgjedhjeve dhe pandemisë, Ora News, 11 ноември 2020 година, <https://www.oranews.tv/nje-tjeter-amnisti-per-dorezimin-e-armede-te-1997-es-policia-sugjeron-te-behet-pas-zgjedhjeve-dhe-pandemise/>.*
- 82 За повеќе информации за Фондот за отпорност на ГИ-ТОК, видете <https://resiliencefund.globalinitiative.net>.

Билтените на ризици се редовни публикувани информации на нашите регионални опсерватории што се потпираат на мрежите на граѓанското општество со цел да обезбедат нови податоци и да ги стават во контекст трендовите поврзани со мрежите на организиран криминал, нелегалната трговија и одговорот на државите кон нив. Доколку сакате да се претплатите на идните изданија на Билтенот на ризици, регистрирајте се [овде](#) или испратете е-пошта на Kristina.Amerhauser@globalinitiative.net.

ЗА ГЛОБАЛНАТА ИНИЦИЈАТИВА

Глобалната иницијатива против транснационалниот организиран криминал е глобална мрежа со над 500 експерти ширум светот. Глобалната иницијатива обезбедува платформа со цел промовирање поширока дебата и иновативни пристапи како градиво за инклузивна глобална стратегија против организираниот криминал.

www.globalinitiative.net

Оваа публикација е изработена со финансиската поддршка на Фондот за конфликт, стабилност и безбедност на Обединетото Кралство. За содржината единствено е одговорна на ГИ-ТОК и таа не ги одразува нужно ставовите на Обединетото Кралство.

**GLOBAL
INITIATIVE**
AGAINST TRANSNATIONAL
ORGANIZED CRIME